

Najväčší atlas húb na svete

Hagara, Ladislav: Ottova encyklopédia húb. Praha: Ottovo nakladatelství, s. r. o., 2014, 1152 s., ISBN 978-80-7451-408-1

Len málokto odborná literatúra vie osloviť taký široký okruh čitateľov ako tá, ktorá sa venuje húbam. Nie je to náhoda, ani žiadny novodobý trend v záujme o huby. Tie boli od najstarších čias vo veľkej úcte u našich predkov. Sú o tom veľmi seriózne záznamy, že huby boli tradičnou súčasťou potravy starých Slovanov, a datujú sa od obdobia raného kresťanstva. V období pôstu, ktorý podľa nariadení cirkvi trval až 200 dní v roku, sa okrem rýb jedlo aj veľa čerstvých, sušených či zakvasených húb. Aj v súčasnosti sa zbiera a konzumuje veľké množstvo tradičných a populárne známych druhov húb.

Táto tradícia pretrváva dodnes, ba možno povedať, že v čase, keď huby rastú takpovediac všade, počet návštevníkov lesa, najmä tých sviatočných, prudko stúpa. Hubárčenie sa v čase dobrého výskytu stáva doslova akýmsi národným športom. Huby sa po celý rok stali obľúbenou súčasťou našej potravy. Zber a konzumácia húb sú celosvetovo veľmi populárne najmä pre ich nutričnú hodnotu, zlepšujú chuť do jedla, podporujú trávenie, obsahujú látky, ktoré majú liečivé účinky, najmä tie, ktoré blokujú vznik a rozvoj rakovinových buniek. Práve tým sa vo svete venuje mimoriadna pozornosť. Poznávaním tajomstiev húb otvára mykológia nový priestor výskumu pre medicínu a farmáciu a tiež priestor na väčšiu konzumáciu húb, spojenú s riešením nedostatku potravinových zdrojov vo svete. Huby rastú len v určitých obdobiach počas vegetácie. Nedostatok čerstvých húb – plodníc – najmä v zimných mesiacoch nahrádzajú huby vypesťované v umelých podmienkach.

Medzi ne zaraďujeme najmä šampiňóny, hlivu ustricovitú, Šii-take, pošvovec čiernovláknitý, uchovce či hnojníky a ďalšie.

Kniha *Ottova encyklopédia húb* sa dostala na slovenský a český knižný trh koncom novembra roku 2014. Jej autorom je popredný slovenský mykológ a spisovateľ PhDr. Ladislav Hagara, PhD., v súčasnosti novozvolený predseda Slovenskej mykologickej spoločnosti pri SAV. Ak sa vám toto dielo dostane do rúk, iste nadobudnete presvedčenie, že svojím rozsahom, obsahom, technickým spracovaním, fotografickou dokumentáciou a sprievodným slovom ďaleko prekročilo naše i európske hranice. Je jedinečným reprezentantom malej krajiny pod Tatrami, ktorý nadsťasovo a úspešne vyplní celosvetový odborný i vedecký mykologický knižný priestor. Publikácia prezentuje najmä vyššie huby, teda tie, s ktorými sa môžeme stretnúť v našich lesoch, na lúkach a stráňach. Toto dielo len potvrdzuje názory svetových odborníkov mykológov, že Slovensko je mimoriadne bohaté na huby a má pre ich rast priam ideálne podmienky. Toto konštatovanie dokumentuje aj tento atlas, ktorý u čitateľa vzbudzuje obdiv k dielu a úctu k autorovi. Vďačíme za to priaznivým prírodným podmienkam, najmä pestrému geologickému podložiu, rozmanitému zastúpeniu biotopov, rôznorodým pôdnym a klimatickým typom, zastúpeniu všetkých výškových vegetačných stupňov od nížin po vysokohorské pásmo, viac ako 41 % lesnatosti územia a veľkým trávnatým plochám, ktoré sú po lesoch druhým hlavným biotopom húb, čo významne napomáha ich diverzite.

Ladislav Hagara v súčasnosti najviac publikuje o mykologickej problematike na Slovensku. Je autorom, resp. spoluautorom, 36 knižných vydaní o našich húbach, ktoré široká verejnosť, najmä praktickí hubári, s vďakou oceňujú. Niektoré z nich vyšli aj v češtine,

francúzštine, nemčine, holandčine a maďarčine. Ako uvádza, počet jeho doteraz publikovaných výťažkov kníh o húbach by presiahol 300-tisíc kusov.

Huby tvoria samostatnú ríšu. Tie, ktoré najviac zaujímajú praktických hubárov, sú nesmierne bohaté čo do tvaru, veľkosti a zafarbenia. Okrem týchto autor v hodnotenom atlase dal dostatočne veľký priestor hubám, ktorým sa z hľadiska mykofloristického nikto na Slovensku nevenoval. Sú to drevné – kôrnatcovité (korticioidné) huby, ktoré ani ako huby nevyzerajú. Sú to skôr rozliate povlaky na padlých kmeňoch a vetvách stromov. V 20. storočí sa na ne nešpecializoval žiadny slovenský mykológ. Svojím spôsobom života sú to veľmi zaujímavé druhy, ktoré sú celosvetovo málo prebádané. Vďaka Dr. L. Hagarovi práve táto skupina húb, ktorá je na veľmi dobrej úrovni prezentovaná v atlase, otvorila nový priestor pre tých, ktorí sa v budúcnosti budú tejto skupine húb venovať profesionálne. Je to veľmi dobrý podkladový materiál pre ďalšiu výskumnú činnosť. Nakoniec je to aj veľmi zásluhný čin samotného autora. Uvedené huby majú dôležité postavenie najmä v lesnom ekosystéme. Spolu s baktériami rozkladajú odumreté drevo, kôru, lístie a ihličie, ktoré dekompostujú a pretvárajú na humus, čím pripravujú potrebné živiny a miesto na rast nových drevín a rastlín. Bez ich činnosti by nemohla prebiehať nová prírodná obnova lesa.

V textovej časti za najväčší prínos považujem hodnoverné údaje pre každý druh o čase jeho rastu (fruktifikácie), o jeho biotopoch, t. j. miestach a substrátoch vrátane väzieb na dreviny a pôdne typy a tiež údaje o vertikálnom rozšírení daného druhu, t. j. o ich výskyte od nížin po vysokohorské pásmo. Údaje sú zostavené na základe analýzy viac než milióna reálnych dát, dostupných v hodnoverných európskych databázach húb. Tieto veľmi dôležité údaje v bežných atlasoch

väčšinou chýbajú alebo sú spomenuté len veľmi okrajovo.

Mykológia v ostatných 10 – 15 rokoch prechádza prudkým vývojom a budovaním nového systému húb, založeného okrem vizuálno-morfologických znakov najmä na genetických základoch. Ide o významné zmeny v systematike a nomenklatúre húb. V predkladanej encyklopédii (atlase) sú huby zaradené do čeľadí a rodov na základe najnovších vedeckých poznatkov, odvodených nie z vonkajších po-

dobností, ale z genetickej príbuznosti.

* * *

Ottova encyklopédia húb má 1 152 strán veľkého formátu. Je v nej popísaných 3 230 druhov a odrôd húb, ktoré sú zobrazené na 4 170 farebných fotografiách od 95 slovenských a českých a 10 zahraničných autorov. Sám autor prispel 2 282 fotografiami. V encyklopédii je viac než 3 200 slovenských názvov húb,

z toho však viac ako 1 000 nových, utvorených autorom, čo je veľkým prínosom pre slovenské názvoslovie húb. Opisy húb sú veľmi výstižné a dobre zrozumiteľné aj praktickým hubárom. Dr. Ladislavovi Hagarovi i touto cestou treba vyjadriť úctu a obdiv za vykonané veľdielo.

Ing. Anton Janitor, CSc., bývalý pracovník Ústavu krajinnej ekológie SAV Bratislava

Nový pohľad na environmentálnu výchovu

Gallayová, Z., Dovalová, Z., Hipš, J. (eds.): *Environmentálna výchova v súvislostiach*. Zvolen: Technická univerzita vo Zvolene, CEEV Žilica, 2015, 272 s., ISBN 978-80-228-2794

Environmentálna výchova patrí medzi dôležité prierezové témy a postupne, najmä v posledných 25 rokoch, sa aj na Slovensku dostáva do výučby na všetkých typoch škôl. Výučba environmentálnej výchovy kladie vysoké nároky na učiteľov a lektorov, pretože vyžaduje nielen široké interdisciplinárne znalosti, ale aj praktické skúsenosti a zručnosti. Medzi predmetmi – či už na základnej, strednej, alebo vysokej škole – má osobitné postavenie aj tým, že sa prioritne venuje výchovnej zložke.

Aktuálnych a komplexne orientovaných učebníc pre environmentálnu výchovu je zatiaľ na Slovensku málo. O to významnejšia je preto iniciatíva 13-členného autorského kolektívu, zloženého zo špičkových domácich a zahraničných odborníkov, ktorí sa podujali na vypracovanie učebnice *Environmentálna výchova v súvislostiach*. Učebnica je jedným z výstupov projektu *Global-*

ne vzdelávanie v súvislostiach, ktorý bol podporený Slovak Aid v rámci výzvy č. SAMRS/2014/RV.

Učebnica obsahuje 19 kapitol. V prvej, úvodnej kapitole *Zuzana Gallayová* predstavila svoje skúsenosti s výučbou predmetu environmentálna výchova na Fakulte ekológie a environmentalistiky TU vo Zvolene. Vysvetľuje základné pojmy a uvádza stručné zhrnutie obsahu jednotlivých kapitol. V druhej kapitole *Vladimír Burjan* čitateľa oboznamuje s pohľadom na premeny školstva a dáva mu možnosť sa zamyslieť nad dilemami okolo obsahu vzdelávania, formami a metódami vyučovania a tiež nad tým, do akej miery by mal štát zasahovať do školských osnov. V nasledujúcej kapitole *Jan Činčera* približuje rôznorodosť prúdov v environmentálnej výchove. Uvádza príklady orientované na spoznávanie prírody, pochopenie životného prostredia, prístupy spojené s konkrétnym miestom, problémovým vyučovaním a riešením konfliktných situácií až po vzdelávania k udržateľnosti. Autor má v učebnici aj ďalšiu kapitolu, ktorá sa venuje postupom evalvácie programov environmentálnej výchovy, v ktorej na konkrétnych príkladoch ilustruje, ako je možné hodnoverne posúdiť ich úspešnosť. Tri ďalšie kapitoly v učebnici vypracoval *Aleš Máchal*. V prvej z nich sa zameriava na hľadanie zmyslu environmentálnej výcho-

vy a príčin nízkeho environmentálneho povedomia. Predkladá námety, na akých zásadách by malo byť postavené zodpovedné environmentálne správanie. V nasledujúcej kapitole sa venuje významným konceptom environmentálnej etiky a v tretej veľmi výstižne približuje mýty a omyly v environmentálnej výchove, s ktorými sa najčastejšie stretávame. Práve táto tretia kapitola názorne a na základe dlhoročných skúseností poukazuje na potrebu uvedomiť si principiálnu úlohu environmentálnej výchovy, ktorá spočíva predovšetkým v postupnom a nenásilnom hľadaní správnej cesty. Tieto témy prehľbuje *Jan Krajhanzl* svojimi dvomi kapitolami, v ktorých sa venuje psychológii vzťahu človeka k prírode a životnému prostrediu. Hľadá odpovede na to, v čom spočíva a prečo je tento vzťah veľmi často plný rozporov. Zameral sa na poodhalenie príčin, prečo ľudia (ne)chránia životné prostredie. Pútavo a názorne približuje a vysvetľuje tzv. sociálne pasce, ktoré súvisia napr. s náročnosťou prevziať na seba zodpovednosť, vyčleniť sa z davu, zároveň vysvetľuje, ako tieto pasce rozpoznať a ako im čeliť. *Mikuláš Huba* predstavuje prvopočiatočké ochranné iniciatívy. Podáva podrobný a osobnými skúsenosťami podložený pohľad na vývoj v ochrannom hnutí na Slovensku pred a po roku 1989. Približuje významné ponovembrové aktivity tohto hnutia,